

Skillnad i lönsamhet mellan ekologisk och konventionell växtodling

Enligt vår erfarenhet från vår rådgivning kan vi se att ekologisk produktion över åren ofta har haft en högre lönsamhet än konventionell produktion. Men vi kan även se att spridningen i lönsamhet är stor mellan skiften, gårdar och olika år. De senaste årens ökade priser på både konventionella och ekologiska grödor innebär att det är avkastningen som är den viktigaste faktorn för lönsamheten. Samtidigt varierar avkastningen stort beroende på gårdens förutsättningar vilket är en kombination av naturliga förutsättningar med jordarter, dräneringsstatus, arrondering, det enskilda årets väderförutsättningar, samt gårdens arbets- och kunskapsresurser. När man jämför skillnad i lönsamhet mellan konventionell och ekologisk produktion är det därför viktigt att det verkligen är gårdar med liknande förutsättningar som jämförs, vilket inte alltid är så lätt att genomföra.

När det gäller produktionskostnader så skiljer de sig mindre mellan gårdar trots att de har olika naturliga odlingsförutsättningar. Av den anledningen kan det vara bra att utgå ifrån skillnad i produktionskostnader när man vill jämföra konventionell och ekologisk produktion. För merparten av produktionsfaktorerna som används i växtodlingen så är kostnaderna högre inom den ekologiska produktionen än den konventionella, antingen pga högre pris på förnödenheter eller att större mängd används, t ex utsäde. I nedanstående text finns en genomgång av de olika produktionsfaktorerna inkl en summering av kostnadsskillnaden.

Utsäde

Det ekologiska utsädet har över åren varit minst 1,00 kr dyrare per kg och vid samma radavstånd används ca 10 % mer utsäde för att täcka upp plantbortfall pga ogräsharvningar. Ev ännu högre utsädesmängd om det är obetat utsäde även om biologisk betning med Cedomon delvis kan användas på vårsäden. Skillnaden i produktionskostnad är minst 300 kr mer per ha för ekologisk produktion.

Gödsling

Pelleterade Krav-godkända gödselmedel kostar ca 30 kr/kg total-N, vilket med ca 80 % N-effekt ger en kostnad på 37,5 kr/kg utnyttjat kväve. Vid en skörd som motsvarar 60% av den konventionella krävs en kvävenivå på ca 50 % av den konventionella. Spridningskostnaden för pelleterad gödsel jämfört med konventionell gödning är högre eftersom mängderna är större, ca 250 mot 150 kr/ha. Även gödselmedlet Vinass ligger på samma prisnivå. Om det går att köpa stallgödsel från närområdet så blir oftast gödslingskostnaden inklusive spridning lägre än för pelleterade produkter. På de flesta gårdar används en kombination av gödselmedel så i kalkylen används i medel 30 kr/kg N samt vid sämre förutsättningar 35 kr/kg N och vid bättre förutsättningar 25 kr/kg N. Vid egen djurhållning blir prissättningen en fråga om det är djur- eller växtodlingskalkylen som ska gynnas men i normalfallet är det lämpligast att växtodlingen betalar ett marknadspris för gödseln kopplat till alternativa inköpta gödslingsalternativ. Skillnaden i produktionskostnad för inköp och spridning av gödsel är ca 850 kr mer per ha för ekologisk produktion.

Ogräsbekämpning

Två ogräsharvningar kostar ca 300 kr/ha medan två ogräshackningar kostar ca 600 kr/ha. I medel blir kostnaden den samma som en konventionell ogräsbekämpning för ca 450 kr/ha inkl preparat och körning.

Skörd

Den lägre skörden ger mindre volymer att hantera men med ökad ogräsförekomst ökar tiden för skördarbetet. I genomsnitt är kostnaden för tröskning och skördarbetet lika mellan eko och konventionell odling.

Torkning

Ökad ogräsförekomst innebär större åtgång av energi för torkning. Per hektar så blir kostnaden ganska oförändrad eftersom mängd gröda är mindre i ekoodlingen. Vid torkning med bibränsle är merkostnaden per kg gröda lägre eftersom en större andel av torkkostnaden då istället är kapitalkostnad, vilket inte påverkas av odlingsystemet.

Transporter

Den lägre skörden ger lägre volymer att transportera från fält till lager och vidare till köpare. Antalet köpare och mottagningsplatser för ekologiska varor är dock färre än för konventionella vilket ofta ger längre transporter. I genomsnitt har varje ekologisk gård mindre volym av varje gröda vilket också ökar transportkostnaderna eftersom hämtning kan behövas från olika gårdar för att fylla både lastbil och släp med samma gröda. I genomsnitt bör därför transportkostnaden vara den samma per ha mellan eko och konventionell odling.

Arbetstid

Den ekologiska odlingen har ingen arbetstid för växtskydd kopplat till svamp- och insektbekämpning men kräver större insatser vad gäller ogräsbekämpning. I övrigt är tidsåtgången likvärdig mellan olika moment. Totalt bedöms tidsåtgången i ekologisk odling vara ca 1 timme mer per ha vilket motsvarar ca 220 kr/ha.

Maskiner

För att kunna genomföra jordbearbetning i rätt tid krävs oftast en något större maskinpark vilket även leder till något dyrare maskinkostnad per hektar. Maskiner för tröskning och växtskydd kan förutsättas vara likvärdiga. För att förebygga ogräs kan spannmålgårdar vara tvungna att enskilda år öka sin areal med vall vilket de åren minskar utnyttjandet på maskinerna och ytterligare ökar maskinkostnaden per hektar. Men eftersom strategierna för maskinköp även i hög grad styrs av andra faktorer som arbetsmiljö, skattesituation mm så finns det en stor spridning mellan gårdar oavsett eko eller konventionell odling. En försiktig gissning är att ekoodlingen bör ha en maskinkostnad som är 5% högre per ha, dvs ca 100 kr/ha.

Samkostnader

Kostnaden för övriga samkostnader som tork, ekonomibyggnader, bokföring, rådgivning, försäkringar, gårdsbil, telefon mm bedöms vara den samma per hektar oavsett odlingsystem. Vid en övergång från konventionell odling till ekologisk finns dock en risk för försämrat utnyttjande av t ex tork och lager eftersom skördade volymer blir lägre, vilket dock inte beaktats i detta fall. Kopplat till KRAV-certifieringen finns dock en merkostnad på ca 100 kr/ha för certifieringsavgift, kostnad för krav-anmälan, växtnärbalanser och annan extra dokumentation.

Summering av produktionskostnader

Om man summerar produktionskostnaderna så blir merkostnaden ca 1470 kr/ha för ekologisk odling. Men beroende på förutsättningar så kan merkostnaden på gårdsnivå vara 1000-2200 kr/ha.

Tabell 1. Skillnad i produktionskostnad för ett genomsnitt av höst och vårsäd i konventionell respektive ekologisk produktion.

Kostnader	Konv			Eko			Skillnad kr/ha
	Mängd	Pris	kr/ha	Mängd	Pris	kr/ha	
Utsäde	200	4,00	800	220	5,00	1100	300
Gödsel	130	10	1300	65	30	1950	650
Gödsling, spridning	2	75	150	1	250	250	100
Arbetstid	7	220	1540	8	220	1760	220
Samkostnad (cert mm)			700			800	100
Maskinkostnad			1800			1900	100
Merkostnad för ekologisk odling:							1470

Växtföljdsekonomi

När man ska utvärdera olika odlingsystem är det viktigt att inte bara jämför kalkylen för en enskild tröskgröda. Detta eftersom det i den ekologiska växtföljden finns ett större behov av vall, grüngödsling eller träda för att begränsa ogräsförekomst och skadegörare samt att förse växterna med växtnäring. Behovet av sanerande grödor är olika på olika fält och gårdar men utgångsläget är ca 30 % med ett intervall på (15-40 %).

Ekonomi i träda och grüngödsling är i princip alltid lägre än för spannmålsodling. Ekonomin i vallodlingen skilja sig däremot stort mellan olika gårdar. Delvis pga skillnad i avkastning men främst orsakad av skillnad i vallpris som i sin tur är orsakad av avsettningsmöjligheterna i närområdet. I många fall får odlare av vall acceptera att ge bort vällen gratis på rot och har endast vallkopplade stöd som intäkt. Vid egen djurproduktion kan vallintäkten i vissa fall vara lika hög som spannmålsodlingen, men detta beror även på djurproduktions möjlighet att betala ett så högt pris.

Vid vallodling på en växtodlingsgård måste vallkalkylen belastas med gårdens fasta kostnader för maskiner, tork och övriga samkostnader eftersom dessa inte minskar trots minskad odling av tröskgrödor.

En olönsam träda eller grüngödsling drar ner den genomsnittliga lönsamheten med 500-1000 kr/ha. Medan en lönsam vallodling inte behöver sänka lönsamheten alls.

Slutsats

Den totala merkostnaden i den ekologiska växtodlingen mellan 1000-2200 kr/ha för spannmål, raps och trindsäd. Skillnaden för skördeintäkter är från -1000 till +3500 kr/ha men varierar mycket mellan gårdar, år och fält. Generellt krävs en ekoersättning på dagens nivå för att ekonomisk kunna försvara en ekologisk odling i skogs- och mellanbygd i Sverige.

I slättbygd innebär de högre avkastningarna att ekonomin i den ekologiska odlingen är bättre än både ekologisk odling i skogs- och mellanbygd men även konventionell odling i slättbygd. Med låga konventionella spannmålspriser fram till 2006 innebär en övergång till ekologisk produktion en möjlighet att uppnå lönsamhet i ett rent växtodlingsföretag av mindre och medelstor storlek. Efter att spannmålspriserna både konventionellt och ekologisk steg 2007 så har intresset från slättgårdarna minskar för att övergå till eko. Detta trots att lönsamheten i den ekologiska odlingen fortfarande är bättre än den konventionella. Vår slutsats är att

konventionella gårdar vid ett högt spannmålspris tjänar tillräckligt bra för att inte motivera brukaren till en förändring av produktionen. Därmed är vår uppfattning att en högre ekoersättning till slättbygd endast kommer ge marginella effekter på nytillskott av ekoareal. Om däremot det konventionella spannmålspriset sjunker till en lägre nivå så kommer omläggningen åter öka, även om ekoersättningen ligger kvar på dagens nivå.

Vänligen Ulrik Lovang